

Stefan Sołtyszewski

Kronika Soborowa (29.IX-4.XII.1963)

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 7/1-2, 373-386

1964

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KRONIKA SOBOROWA*

29.IX — 4.XII.1963

29 września 1963. — Otwarcie drugiej Sesji Soboru Watykańskiego II w bazylice św. Piotra w Rzymie o g. 9 rano. Po Mszy św. odprawionej przez kardynała Tisserant, dziekana Św. Kolegium, Paweł VI składa wyznanie wiary; również wyznanie wiary przez usta arcbpa Felici, sekretarza generalnego Soboru, składają nowi Ojcowie, powołani w czasie od końca pierwszej Sesji. Po złożeniu homagium, Paweł VI wygłasza orędzie, w którym afirmuje i precyzuje zadania Soboru i przedstawia program swego pontyfikatu. W uroczystości otwarcia wzięło udział 2.427 Ojców Soborowych, w tym 75 kardynałów, 2.228 arcybiskupów i biskupów, 59 prefektów apostolskich oraz 65 przełożonych generalnych zakonów i zgromadzeń.

30 września. — Trzydziesta siódma Kongregacja generalna pod przewodnictwem kard. Agagianian. Obecnych 2.258 Ojców. Mszę św. celebryje bp Colombo (Mediolan). Po wyrażeniu hołdu Ojcu św. przez zebranych z racji ogłoszonego orędzia i po uwagach praktycznych o nowych przepisach regulaminu, następuje otwarcie debaty na temat schematu „De Ecclesia”. Kardynał Ottaviani (Kuria), sekretarz Św. Officium i przewodniczący Komisji teologicznej, przedstawia niniejszy schemat, który z kolei referuje kard. Browne (Kuria). Projekt schematu „De Ecclesia” jest dziełem Mons. Philips’a i jego niektórych współbraci z Louvain i innych. Komisja teologiczna przyjęła jako bazę dyskusji projekt Mons. Philips’a i rozwinęła go.

Przemówienia na temat schematu „De Ecclesia” wygłaszają: Em. Em. Frings (Niemcy), w imieniu episkopatów niemieckiego i skandynawskiego, Siri (Italia), patriarcha Batanian (Ormianin z Cylicji) oraz EE.: Morcillo (Hiszpania), Ferrero di Cavallerleone (Kuria), Florit (Italia), Ngo Dinh Thuc (Wietnam Południowy) i Gargitter (Italia).

— Paweł VI przyjmuje dziennikarzy.

1 października. — Trzydziesta ósma Kongregacja generalna pod przewodnictwem kard. Lercaro. Obecnych 2.301 Ojców. Przez olbrzy-

---

* Opracowana na podstawie *Informations Catholiques Internationales*, *Osservatore Romano*, *The Tablet* i *Tygodnika Powszechnego* z tego okresu.

nią większość 2.231 głosów — za, 43 — przeciw i 27 — nieważnych, zdecydowano „podtrzymać” schemat „De Ecclesia”. W dyskusji nad ogólnymi zasadami tego schematu, przed głosowaniem, zabierali głos: Em. Em. Silva Henriquez (Chile), i Rugambwa (Tanganika); EE. Hermaniuk (egzarcha Ukraińców w Kanadzie), Garrone (w imieniu biskupów Francji), Gasbarii (Italia), Elchinger (Francja), Fares (Włochy), Djajajsepoetra (w imieniu biskupów Indonezji), Mirandy y Gomes (Meksyk). Po głosowaniu na temat rozdziału I (Tajemnica Kościoła) schematu „De Ecclesia” zabrali głos: Em. Ruffini (Italia) i E. Aramburu (Argentyna). W tym dniu odbyło się również spotkanie obserwatorów niekatolickich z Sekretariatem dla spraw jedności Kościoła.

- 2 października.** — Trzydziesta dziewiąta Kongregacja generalna pod przewodnictwem kard. Doepfnera. Następuje dalszy ciąg debaty na temat rozdziału I schematu „De Ecclesia”. W dyskusji przemawiają: Em. Em. de Barros Camara (w imieniu biskupów Brazylii), Gracias (India), i Alfrink (Holandia), EE. Abasalo y Lecue (India), Van Dodewaard (w imieniu biskupów Holandii), de Provenchères (Francja), Grandos (Hiszpania), Compagnone (Italia), Franc (Jugosławia), Romero (Hiszpania), Carli (Italia), Brasseur (Filipiny), Ancel (Francja), Guano (Italia), Enciso Viana (Hiszpania), Primeau (St. Zjednoczone), Dom Butler (O.S.B. W. Brytania). — Konferencja prasowa O. Feifel, S.I., eksperta religii niechrześcijańskich.
- 3 października.** — Czterdziesta Kongregacja generalna pod przewodnictwem kard. Suenensa. Dalszy ciąg debaty na temat rozdziału I schematu „De Ecclesia”. W debacie zabierają głos: Em. Em. Lercaro (Italia), Bea (Kuria), Arriba y Castro (Hiszpania), Confalonieri (Kuria), Richaud (Francja) Ritter (St. Zjednoczone); EE. D'Souza (India), Pildain (Hiszpania), de Proença — Sigaud (Brazylia), Hol Nguyen Van Hien (Wietnam), Van der Burgt (Indonezja), Heenan (W. Brytania), Volk (Niemcy), Van Valsen (Unia Połudn.-Afrykańska).
- 4 października.** — Czterdziesta pierwsza Konferencja generalna. Koniec debaty o rozdziale I schematu „De Ecclesia” i początek dyskusji nad rozdziałem II (Struktura hierarchiczna Kościoła) tegoż schematu. W dyskusji zabierają głos: Em. Em. Gerlier (Francja), Ruffini (Italia), Spellman (St. Zjednoczone), Bacci i Micara (Kuria); EE. Himmer (Belgia), Baldassari (Italia), Baudoux (Burundi), Jeny (Francja), D'Avack (Italia), Guerry (Francja), Veuillot (Francja).
- 7 października.** — Czterdziesta druga Kongregacja generalna, na której w dalszym ciągu toczy się debata na temat rozdziału II schematu „De Ecclesia”.
- 8 października.** — Czterdziesta trzecia Kongregacja generalna pod przewodnictwem kard. Doepfnera. Głosowanie nad czterema po-

prawkami rozdziału II (Ofiara Mszy św.) schematu liturgicznego. Ustaloną w nim definicję Mszy św. zaakceptowało 2.278, przeciw 12 non placet i 8 głosów nieważnych; za używaniem języka narodowego wypowiedziało się 2.264 głosów, 14 — przeciw i 12 nieważnych; za uproszczeniem rytuału Mszy św. głosowało 2.249, przeciw — 31, nieważnych — 4; za homilią w czasie Mszy św. wypowiedziało się 2.263 głosów, 15 — przeciw, 7 — nieważnych. Kard. Lercaro (Italia) i bp Viana (Hiszpania) dają sprawozdanie z prac *Komisji liturgicznej*. Następuje z kolei dalszy ciąg dyskusji nad rozdziałem II schematu „De Ecclesia”. W debacie zabierają głos: Em. Em. Gracias (India), Arriba y Castro (Hiszpania), Landazuri Ricketts (Peru) i Suenens (Belgia); patriarcha Gori (łaciński z Jerozolimy); EE. Charue (Belgia), Heuschen (Belgia), Rupp (Francja).

— Paweł VI mianuje Vittorino Veronese, dawnego przewodniczącego UNESCO i dwóch pierwszych kongresów światowych apostołatu świeckich, audytorem świeckim. Oprócz niego w drugiej sesji Soboru bierze udział 11 audytorów świeckich. Są to: Sivio Golzio, lat 54, Włoch, profesor uniwersytetu, przewodniczący stałego Komitetu międzynarodowego Kongresów apostołatu świeckich; Ramon Sugranes de Franch, lat 52, Hiszpan, profesor uniwersytetu w Fryburgu (Szwajcaria), przewodniczący „Pax Romana”, Międzynarodowego ruchu intelektualistów katolickich; Mieczysław de Habicht, lat 45, Polak, obywatel szwajcarski, b. dyplomata polski, stały sekretarz Konferencji organizacji międzynarodowych katolickich (O.I.C); Henri Rollet, lat 46, Francuz, kierownik przedsiębiorstwa, prezes Akcji Katolickiej we Francji, przewodniczący Federacji międzynarodowej katolickich mężów; Juan Vasquez, lat 46, Argentyńczyk, profesor matematyki, przewodniczący Federacji międzynarodowej młodzieży katolickiej; Raimundo Manzini, lat 62, Włoch, dziennikarz, dawny deputowany Demokracji chrześcijańskiej, dyrektor „Osservatore Romano”, przewodniczący Unii międzynarodowej prasy katolickiej; Augustyn Vanistendael, lat 46, Belg, robotnik a później urzędnik bankowy, sekretarz generalny Konfederacji międzynarodowej syndykalistów chrześcijańskich; Jean Larnaud, lat 37, Francuz, sekretarz generalny Ośrodka katolickiego międzynarodowego do koordynacji przy UNESCO; James J. Norris, lat 56, Amerykanin, działacz „Catholic relief service”, przewodniczący Komisji międzynarodowej katolickiej do spraw emigracji; Francisco Vito, lat 61, Włoch, rektor Uniwersytetu katolickiego w Mediolanie; Jean Guitton, członek Akademii Francuskiej, mianowany obserwatorem przez Jana XXIII, zostaje również audytorem świeckim Soboru.

9 października. — Czterdziesta czwarta Kongregacja generalna pod przewodnictwem kard. Suenensa. Głosowanie nad czterema po-

prawkami do rozdziału II (Księgi kościelne) schematu liturgicznego. Dalszy ciąg dyskusji na temat rozdziału II schematu „De Ecclesia”. Na temat tego schematu przemawiają: Em. Em. Liénart (Francja) i Richaud (Francja); EE. Weber (Francja), Browne (Irlandia), Doumith (maronita, Liban), Hurley (Unia Połudn.-Afrykańska), Anoveros (Hiszpania), Martinez (Hiszpania), de Proença Sigaud (Brazylia), d’Agostino (Italia), Seper (Jugosławia), Blanchet (Francja).

- 10 października.** — Czterdziesta piąta Kongregacja generalna pod przewodnictwem kard. Agagianian. Przed rozpoczęciem obrad Sekretarz generalny odczytał, jak zwykle, listę zapisanych do głosu. Głosowanie nad dziewięcioma poprawkami rozdziału II schematu liturgicznego „De Ecclesia”. W dyskusji przemawiają: Em. Em. Barros Camara (Brazylia) i Cento (Kuria); EE. Descuffi (Turcja), Sheehan (St. Zjednoczone), Chattas (koptyjski, Egipt), Shick (Niemcy), Renard (Francja), Galea (Malta), Morcillo (Hiszpania), Mansilla (Hiszpania), Jaeger (w imieniu biskupów niemieckich i skandynawskich), W.O. Fernandez (O.P.), Yago (w imieniu trzydziestu siedmiu biskupów Afryki Zachodniej), Maurère (Boliwia), Yupin (Nankin), Van Den Hurk (Indonezja).

Nadal w centrum dyskusji nad schematem „De Ecclesia” stoi zagadnienie prymatu papieskiego i kolegialności biskupów. Przy tym ujawniają się dwie tendencje, z których jedna dąży do zdefiniowania *mysterium* Kościoła: jego struktury, władz i członków, a druga bardziej zainteresowana jest sprawą stosunku Kościoła do świata.

— Pierwsze z serii zebranie przełożonych generalnych zakonów i zgromadzeń religijnych, Ojców Soboru.

- 11 października.** — Czterdziesta szósta Kongregacja generalna pod przewodnictwem kard. Lercaro, moderatora Soboru. Dalszy ciąg dyskusji na temat rozdziału II schematu „De Ecclesia”. W debacie zabierają głos: Em. Quiroga y Palacios (Hiszpania), EE. Slipyi (Ukraina), Lefebvre, Nicodemo (Italia), Flores (Hiszpania), Temivo (Hiszpania), Rusch (w imieniu biskupów niemieckich i austriackich), Talamas (Italia), Pont y Gol (Hiszpania) i Bettazi (Italia).

W tym dniu została odprawiona Msza św. za dusze poległych w katastrofie w dolinie rzeki alpejskiej we Włoszech i udzielona Komunia św. audytorom świeckim.

— Paweł VI, w bazylice Najświętszej Maryi Panny Większej, czci Boskie Macierzyństwo Maryi i pierwszą rocznicę otwarcia Soboru przez Jana XXIII.

- 13 października.** — Beatyfikacja Jana Nepomucena Neumann’a.
- 14 października.** — Czterdziesta siódma Kongregacja generalna pod przewodnictwem kard. Doepfnera. Głosowanie nad całością rozdziału II schematu liturgicznego: 1417 placet, 36 non placet,

781 placet juxta modum (z zastrzeżeniem), 8 głosów — nieważnych. Rozdział II schematu liturgicznego zostaje ponownie przesłany do Komisji. Następuje ciąg dalszy dyskusji nad rozdziałem II schematu „De Ecclesia”. Głos w dyskusji zabierają: Em. Em. Frings (Niemcy) i Ritter (St. Zjednoczone); EE. Parente (Kuria), Jacono (Italia); Continho (India), Vion (Francja), Sauvage (Francja), Hoeffner (Niemcy), Carli (Italia), Oblak (Jugosławia), Garcia (Hiszpania), Alvim Pereira (Mozambik), Carraro (Italia), Fares (Italia), Zoungrana (Wysoka-Wolta), Cule (Jugosławia), Kemerer (Argentyna) i Clearty (z Chin).

- 15 października.** — Czterdziesta ósma Kongregacja generalna pod przewodnictwem kard. Suenensa. Głosowanie nad czterema poprawkami rozdziału III (Gesty liturgiczne), przedstawionymi przez bpa Hallinan'a (St. Zjednoczone). Głosowanie nad zamknięciem dyskusji na temat rozdziału II schematu „De Ecclesia” odbyło się przez powstanie z miejsc.

Ostatnie przemówienia na temat rozdziału II schematu „De Ecclesia” wygłosili: Em. Em. Wyszyński (Polska) i Browne (Kuria), patriarcha Meouchi (w imieniu biskupów maronickich); EE. Iubany (w imieniu dwunastu biskupów Hiszpanii), Cooray (Cejlon), Enciso (Hiszpania), Gay (Francja), Romoli (Hiszpania) i Mazur (Polska).

— Paweł VI mianował Emilio Inglesis świeckim audytorem Soboru.

- 16 października.** — Czterdziesta dziewiąta Kongregacja generalna. Głosowanie nad czterema poprawkami schematu liturgicznego. Zakończenie dyskusji nad rozdziałem II schematu „De Ecclesia” i otwarcie debaty nad rozdziałem III, tegoż schematu „O Ludzie Bożym i laikach”. W dyskusji nad rozdziałem II zabierali głos: EE. Zoghby (grecko-melchicki, Egipt), Jacquier (Algeria), Echeveira (Hiszpania), Henriquez (w imieniu biskupów Wenezueli), Holland (W. Brytania), Amman (O.S.B.), Carretto (w imieniu biskupów Ekwadoru) i Drzazga (w imieniu biskupów Polski). Na temat rozdziału II przemawiali: Em. Em. Ruffini, Cento, Bueno y Monreal i Bacci.

- 17 października.** — Pięćdziesiąta Kongregacja generalna. Na dzisiejszym posiedzeniu głosowano nad pozostałymi poprawkami do trzeciego rozdziału schematu o liturgii. Pierwsza z tych poprawek dotyczy sakramentów i błogosławieństw, których udzielać mogą świeccy. 1637 głosami przeciw 607 uchwalono wniosek, iż w pewnych okolicznościach, zwłaszcza tam, gdzie brakuje księży, świeccy będą mogli udzielać niektórych sakramentów. Druga poprawka dotyczyła ślubów zakonnych, które powinny być składane tylko podczas Mszy św. Następuje dyskusja nad rozdziałem III schematu „De Ecclesia”, o Ludzie Bożym, a szczególnie o laikach. Za-

bierają głos w dyskusji: EE. Hengsbach (Niemcy), Wright (St. Zjednoczone), Padin (Brazylia), Elchinger (Francja), Dubois (Francja), Fiordelli (Italia), Bednorz (Polska), Cirardi (Italia), Castellano (Italia), Compagnone (Italia), Rastouli (Francja), Lokuang (Formoza), Copu (India), Hanan (St. Zjednoczone), Mathias (India), Melendro (z Chin) i Philbin (Irlandia).

— Paweł VI przyjmuje sześćdziesięciu sześciu obserwatorów niekatolickich i wygłasza znamienne przemówienie.

- 18 października.** — Pięćdziesiąta pierwsza Kongregacja generalna pod przewodnictwem kard. Doepfnera. Dyskusja na temat rozdziału III schematu „De Ecclesia”. Zabierają głos w dyskusji: Em. Em. de Barros Camera (w imieniu dziewięćdziesięciu biskupów Brazylii), Gracias (India), Rugambwa (Tanganika); EE. Picachy (India), Duval (Algeria), de Smedt (Belgia), Barthe (Francja), W. O. Dayez (O.S.B., Belgia), Tabera Araoz (Hiszpania), Barrachina Estedan (Hiszpania), Schroeffler (w imieniu sześćdziesięciu dziewięciu biskupów, mówiących po niemiecku), Jaeger (Niemcy), Sani (Indonezja), Geise (Indonezja), Vairo (Italia) i Klepacz (Polska).
- 20 października.** — Paweł VI konsekruje czternastu biskupów z krajów misyjnych.
- 21 października.** — Pięćdziesiąta druga Kongregacja generalna pod przewodnictwem moderatora kardynała Doepfnera. Bp Martin (Kanada) przedstawia rozdział II schematu liturgicznego i poprawki, które będą poddane pod głosowanie. Dalszy ciąg debaty nad rozdziałem III schematu „De Ecclesia”. Zabierają głos: Em. Em. Meyer (St. Zjednoczone) i Ottaviani (Kuria), EE. Tchidimbo (Gwinea), Cooray (Cejlon), Wojtyła (Polska), Hervás (Hiszpania), Kozłowiecki (Rodezja Północna) i Hurley (Unia Połud.-Afrykańska).
- 22 października.** — Pięćdziesiąta trzecia Kongregacja generalna. Dalszy ciąg dyskusji nad rozdziałem III „De Ecclesia”. W dyskusji zabierają głos: Em. Em. Suenens (Belgia) i Caggiano (Argentyna); EE. Morcillo (Hiszpania), Méneger (Francja, w imieniu audytorów świeckich), Enrique (Hiszpania), Maziers (Francja), Mc Grath (Panama, w imieniu pięćdziesięciu biskupów Ameryki Łacińskiej), Golland (Brazylia), Ruotolo (Italia), Daem (Belgia), Soares de Resende (Mozambik), Seper (Jugosławia), Schutte (Towarzystwo Słowa Bożego), Uribe (Kolumbia) i Ziade (Maronita, Liban).
- 23 października.** — Pięćdziesiąta czwarta Kongregacja generalna. Dalszy ciąg debaty nad rozdziałem II schematu „De Ecclesia”. Przemawiają: kard. Lefebvre (Francja), patriarcha Paweł II Cheikho (Chaldejski), EE. D'Agostino (Italia), Van Zuylen (Belgia), Healy (Gibraltar), Larrain (Chile, w imieniu sześćdziesięciu biskupów Ameryki Łacińskiej), Primeau (St. Zjednoczone), Skandar (koptyjski, Egipt), Arneric (Jugosławia), Florit (Italia), Moralejo (Hiszpa-

nia), Przyklenk (Brazylia), Shehn (St. Zjednoczone), Da Silwa (Portugalia), Fernandez — Conde (Hiszpania).

- 24 października.** — Pięćdziesiąta piąta Kongregacja generalna. Odbywa się głosowanie nad rozdziałem IV schematu liturgicznego (Brewiarz), z wynikiem następującym: 1.638 placet, 505 — placet iuxta modum, 43 — non placet. Rozdział IV został więc ostatecznie zatwierdzony przez Sobór: zarządza on dalsze skrócenie brewiarza i upoważnia ordynariuszów do dyspensowania z odmawiania brewiarza i do pozwolenia na wypełnianie tego obowiązku, w pewnych wypadkach, w języku ojczystym.

Kard. Koenig (Austria) interweniuje za kard. Santos przeciw włączeniu schematu o Najświętszej Maryi Pannie do schematu „De Ecclesia”. Następuje dalszy ciąg debaty nad rozdziałem III schematu „De Ecclesia”. W dyskusji nad tym schematem zabierają głos: W. O. Fernandez (dominikanin), EE. Muldoon (Australia), Tracy (St. Zjednoczone), Ancel (Francja, w imieniu siedemdziesięciu biskupów i audytorów świeckich), Hakim (bp grecko-melchicki, Izrael) i Cantero (Hiszpania).

- 25 października.** — Pięćdziesiąta szósta Kongregacja generalna. Głosowanie nad poprawkami do rozdziału V (Rok liturgiczny) schematu liturgicznego. Odłożenie, na mocy artykułu 57 regulaminu Soborowego, debaty na temat rozdziału III „De Ecclesia” i rozpoczęcie dyskusji nad rozdziałem IV „O świętości w Kościele”. W dyskusji nad rozdziałem III zabierali głos: EE. Boillon (Francja), Mendez Arceo (Meksyk), Baraniak (Polska), Tomasek (Czechosłowacja), Darmancier, Calabria (Italia), Coutinho (India) i Evangelisti (India, w imieniu kilku biskupów Azji).

- 26 października.** — W tym dniu w sobotę, jak co tydzień, odbyła się kolejna konferencja prasowa dla dziennikarzy akredytowanych przy Soborze dla podsumowania prac czwartego tygodnia obecnej sesji. Konferencję tę prowadził bp Witter z Osnabrück, członek Komitetu prasowego Soboru.

Na temat rozdziału IV schematu „De Ecclesia” przemawiali: Em. Em. Richaud (Francja) i Silva Henriquez (Chile), w imieniu 55 biskupów Ameryki Łacińskiej; EE. Charue (Belgia), Urtasun (Francja), Shoemaker (Indonezja), Gonzales Martin (Hiszpania), Morstabilini (Italia) i Banerlein (Jugosławia).

- 27 października.** — Beatyfikacja Ojca Dominika od Matki Bożej.
28 października. — Rocznica wyboru papieża Jana XXIII: Papież Paweł VI odprawia uroczystą Mszę św., a kard. Suenens wygłasza przemówienie o Janie XXIII, inicjatorze i promotorze Soboru.
29 października. — Pięćdziesiąta siódma Kongregacja generalna rozpoczęła się Mszą św., którą w obrządku bizantyjskim odprawił arcbp Slipyj, metropolita obrządku greko-katolickiego. Msza św. była koncelebrowana. Współcelebrującymi byli: bp Borecky z Toronto

w Kanadzie i bp Gabro z Chicago, obaj obrządku grecko-katolickiego. Następuje głosowanie za włączeniem schematu o Najśw. Maryi Pannie do schematu „De Ecclesia”. Wynik głosowania: 1.114 placet, 1.047 non placet. Następnie odbyło się głosowanie nad rozdziałem V (Rok liturgiczny) schematu liturgicznego, z wynikiem następującym: 2.054 placet, 21 non placet, 16 placet iuxta modum. Rozdział V stwierdza, iż Sobór nie widzi zasadniczej trudności w reformie kalendarza i ustaleniu stałego dnia Wielkanocy.

Z kolei przystąpiono do dalszej debaty nad rozdziałem IV schematu „De Ecclesia”. W dyskusji zabierają głos: Em. Em. Cerejeira (Portugalia); de Barros Camara (Brazylia), Gilroy (Australia), Ruffini (Italia), Quiroga y Palacios (Hiszpania); EE. Doepfner (Niemcy) i Vuccino (Italia).

30 października. — Pięćdziesiąta ósma Kongregacja generalna. Orientacyjne głosowanie: nad sakramentalnością biskupstwa: 2.123 placet, 34 non placet; nad przynależnością każdego biskupa konsekrowanego do korpusu biskupów: 2.049 placet, 104 non placet; nad sukcesją apostołską kolegium biskupów i jego władzy nad Kościołem: 1.808 placet, 336 non placet; nad pochodzeniem z prawa Bożego tej władzy: 1717 placet, 408 non placet; nad diakonatem jako stanem odrębnym i stałym: 1558 placet, 525 non placet. Ciąg dalszy debaty nad rozdziałem IV schematu „De Ecclesia”. Na temat tego rozdziału przemawiali: Em. Em. Leger (Kanada), Urbani (Italia), Cento (Kuria), Bea (Kuria); EE. Huyghe (Francja), Fourrey (Francja), Conway (Irlandia), Russel (St. Zjednoczone); Fernandes (India), Francis (Jugosławia), Soares de Resede (Mozambik), Pham Ngoc Chi (Wietnam) i Dom Reetz (O.S.B., Niemcy).

31 października. — Pięćdziesiąta dziewiąta Kongregacja generalna. Przedstawienie przez bpa Rossi poprawek do rozdziałów VI i VIII schematu o liturgii, traktujących o sztuce sakralnej i paramentach kościelnych. Poprawki te dotyczyły następujących zagadnień: konieczności połączenia w jeden rozdziałów VI i VIII schematu liturgicznego; w dziele sztuki ważne jest piękno, a nie przepych; przy budowie kościołów trzeba uwzględniać ich funkcjonalność; ilości obrazów umieszczonych w kościele w celach kultu; konieczności roztoczenia opieki nad publikacją obrazów; usunięcia paragrafu zalecającego odbywanie kongresów komisji dla sztuki liturgicznej; zalecenia, aby tworzyć szkoły i akademie artystów w dziedzinie sztuki sakralnej; zalecenia wprowadzenia do seminariów programów o sztuce sakralnej.

Koniec debaty nad rozdziałem IV schematu „De Ecclesia”. Przemawiają: kard. Arriba (Hiszpania), EE. Emmanuel (Niemcy), Gonzales (Kolumbia), Martin (Francja), Van Lierde (Italia), Leiprecht (w imieniu biskupów Niemiec), Klepacz (w imieniu biskupów Polski), Sansierra (Argentyna), Parecatil (India), Sapelak (Ukra-

iniec, Argentyna), Lopez de Maura (Portugalia), Hoa Hien (Wietnam), W. O. Volker (Ojciec Biały), Perantoni (Italia), Dom Prou (O.S.B., Francja), Grotti (Brazylia), Gopu (India), Schick (Niemcy), Sepinski (franciszkanin), Dom Butler (O.S.B., W. Brytania).

3 listopada. — Beatyfikacja Leonarda Murialdo. Paweł VI stwierdził, iż beatyfikacja L. Murialdo, „kapłana pełnego łagodności i czynnej miłości, pobożnego, służącego przykładem i pracowitego” stanowi dla Kościoła wzór świętości właściwej dla naszej epoki.

4 listopada. — Uroczystość obchodu 400-letniej rocznicy ustanowienia Seminariów Duchownych przez Sobór Trydencki w r. 1563. Z tej okazji Paweł VI ogłosił dziś list apostolski „*Summi Dei Verbum*”, którego treść stanowią rozważania na temat odpowiednich warunków społecznych dla rozwoju powołań kapłańskich. Ks. Kard. Stefan Wyszyński, Prymas Polski, w Auli soborowej wobec papieża i ojców soborowych, wygłasza przemówienie na temat dekretu Soboru Trydenckiego „*De Seminariis*”, z racji czterechsetnej rocznicy jego wydania.

5 listopada. — Sześćdziesiąta Kongregacja generalna. Rozpoczęcie debaty nad schematem o biskupach i zarządzie diecezjami, przedstawionym przez kard. Marella (Kuria) i bpa Carli (Italia). Schemat o biskupach i zarządzie diecezjami zawiera pięć rozdziałów: I. Stosunki biskupów z Kurią Rzymską; II. Biskupi koadiutorzy i pomocniczy; III. Konferencje biskupie narodowe; IV. Granice diecezji i prowincji kościelnych; V. O erekcji parafii i ich granicach.

Zabierają głos w dyskusji: Em. Em. Liénart (Francja), Mc Intyre (St. Zjednoczone), Gracias (India), Richaud (Francja); EE. Gargitter (Italia), Rupp (Francja), Jubany (Hiszpania), de Bazelaire (Francja), Correa Leon (Kolumbia), Garrone (Francja), Marty (Francja) i Baudaux (Kanada).

7 listopada. — Sześćdziesiąta pierwsza Kongregacja generalna. Większością więcej niż 70%, Ojcowie decydują prowadzić debatę nad schematem o biskupach i zarządzie diecezjami i zabierają głos w dyskusji nad rozdziałem I o stosunkach biskupów z Kurią Rzymską. Na sesji przemawiają: Em. Em. Ruffini (Italia), Koenig (Austria) Browne (Kuria); patriarcha Maximos IV (Greko-melchicki), EE. Veullot (Francja), Gomes dos Santos (Brazylia), Schaufele (Niemcy), Dib (Brazylia), Olalia (Filipiny), Ruotolo (Italia), Hodges (St. Zjednoczone), Moralejo (Hiszpania), Cooray (Cejlon), Hermaniuk (Ukrainiec, Kanada), W. O. Fernandez (dominikanin).

8 listopada. — Sześćdziesiąta druga Kongregacja generalna. Rozdanie zgromadzonemu tekstowi rozdziału IV „*De Ecumenismo*”, o postawie katolików względem Żydów. W dalszym ciągu toczy się dyskusja na temat rozdziału I o ekumenizmie. Przemawiają: kard. Ritter (St. Zjednoczone), patriarcha Piotr XVI Batanian (Armeńczyk),

EE. Florit (Italia), Guyon (Francja), Santos (Hiszpania), Garcia Martinez (Hiszpania), Kałwa (Polska), Mc Can (Unia Połudn.-Afrkańska), Browne (Irlandia), Ferreira (Portugalia), Mendez-Arceo (Meksyk), Van der Burgt (Indonezja), Attipetty (India), Barrachina (Hiszpania), Mazzieri (Rodezja), Del Pioo (Hiszpania), Mason (Sudan).

- 9 listopada.** — Sześćdziesiąta trzecia Kongregacja generalna. Dalszy ciąg debaty nad rozdziałem I o stosunkach biskupów z Kurią oraz rozpoczęcie dyskusji nad rozdziałem II o biskupach koadiutorach i pomocniczych przez bpa Carli (Italia). Następnymi mówcami byli: Em. Em. Frings (Niemcy), Lercaro (Italia), Rugambwa (Tanganika), Browne (Kuria), Ruffini (Italia), De Barros Camara (Brazylia); EE. Lefebvre (Ojcowie Ducha św.), Khoreiche (Maronita), Grandos (Hiszpania), Schoiswohl (Austria), Martinez (Hiszpania), Rodriguez Quiros (Kostaryka), D'Souza (India), de Castro (Brazylia), Constantini (Italia).
- 11 listopada.** — Sześćdziesiąta czwarta Kongregacja generalna. W dalszym ciągu trwa debata nad rozdziałem II schematu o biskupach i zarządzie diecezjami. Przemawiają: Em. Em. Spellman (St. Zjednoczone), Confalonieri (Kuria), Doepfner (Niemcy); EE. Mingo (Italia), Gonzi (Malta), Carvalho (Portugalia), de Vito (India), Anoveros (Hiszpania), Nowicki (Polska), Pohlschneider (Niemcy), Avagaya (Hiszpania), Arritea (Kostaryka), de la Feunte (Filipiny), Caillot (Francja), W.W.O.O. Dom Reetz (benedyktyn, Niemcy), Gavazzi (benedyktyn, Italia).
- 12 listopada.** — Sześćdziesiąta piąta Kongregacja generalna. Zakończenie dyskusji nad rozdziałem II schematu o biskupach i zarządzie diecezjami i rozpoczęcie debaty nad rozdziałem III tegoż schematu o konferencjach biskupich. Sobór postanawia odesłać bez dyskusji do nowej *Komisji dla rewizji prawa kanonicznego*, aktualny rozdział V tego schematu, który dotyczy erekcji i delimitacji parafii. W debacie zabierają głos: Em. Em. Suenens (Belgia), Mac Intyre (St. Zjednoczone), Meyer (St. Zjednoczone), Gracias (India), Landazuri Ricketts (Peru); EE. Slipyi (Ukraina), Herivas (Hiszpania), Kak (Austria), Volk (Niemcy), Reusse (Niemcy), Tchidimbo (Gwinea), Zaspe (Argentyna), Cahill (Australia).
- 13 listopada.** — Sześćdziesiąta szósta Kongregacja generalna. Kontynuacja debaty o konferencjach biskupich. Bp Carli, sprawozdawca *Komisji teologicznej*, poddaje krytyce głosowanie orientacyjne nad pięciu pytaniami, dotyczącymi biskupstwa (zob. wyżej pod 30 października) i zaprzecza, że konferencja biskupia opiera się na kolegiałności. Przemawiają: Em. Em. Spellman (St. Zjednoczone), Frings (Niemcy); EE. Olaecha (Hiszpania), Pildain (Hiszpania), Bianchi (Chiny), Damert (Peru), Mac de Vitt (St. Zjednoczone), Amadouni (Armeńczyk), Alonzo Munoyeo (Hiszpania), Carli (Ita-

lia), Guerry (Francja), Fernandez (India), Busimbo (Kongo-Leo), Mellas (Italia).

14 listopada. — Sześćdziesiąta siódma Kongregacja generalna. Arcbp Felici oznajmia, że następna sesja soborowa odbędzie się w takim czasie, aby Ojcowie Soborowi mogli wziąć udział w Kongresie Eucharystycznym w Bombaju, który odbędzie się w dniach od 28 listopada do 6 grudnia 1964 roku. Następnie odbywa się głosowanie nad dwoma rozdziałami schematu o środkach rozpowszechniania myśli ludzkiej. Wynik głosowania był następujący: rozdział pierwszy otrzymał 1832 placet, 243 placet iuxta modum, 92 głosy nieważne; rozdział II otrzymał 1893 placet, 125 placet iuxta modum, 103 — nieważne. Dalszy ciąg dyskusji o konferencjach biskupich i rozpoczęcie debaty nad rozdziałem IV, omawianego schematu, o podziale i delimitacji diecezji. W dyskusji zabierają głos: Em. Em. Siri (Italia), Alfrink (Holandia), Wyszyński (Polska), Feltin (Francja), Coderre (Kanada), Peyris (Cejlon), Garner (Afryka Południowa), Franic (Jugosławia), Santin (Italia), Cabrera Cruz (Meksyk), Ziande (Maronita), Renerad (Francja), Rerel (Hiszpania), Jop (Polska), Sorrenlino (Italia), Soares de Resede (Mozambik), Dom Reetz (Niemcy).

15 listopada. — Sześćdziesiąta ósma Kongregacja generalna. W dzisiejszym posiedzeniu udział wzięło 2.123 Ojców. Zgodnie z art. 57 regulaminu soborowego mimo zakończenia wczoraj dyskusji nad rozdziałem III schematu „De Ecclesia” przemawiali jeszcze na ten temat czterej Ojcowie. Dalszy ciąg i zakończenie dyskusji na temat schematu o biskupach i zarządzie diecezjami. W dyskusji zabierają głos: kard. Lefebvre (Francja), EE. Zoghby (Grecko-melchicki), Ntuyahaga (Burundi), Laszlo (Austria), Velasco (z Chin), Stein (Niemcy), Urtasum (Francja), Athaide (India), Vuccino (Francja), Gonzales (Hiszpania), Massimiliani (Italia), Zambrano (Kolumbia), Skander (Kopt), Khoreicho (Maronita), W.O. Ferreira (Gwinea Portugalska).

18 listopada. — Sześćdziesiąta dziewiąta Kongregacja generalna. Sobór zatwierdza ostatecznie wstęp i pierwszy rozdział (Ogólne zasady) schematu liturgicznego: Wynik głosowania: 2.066 głosów placet, 20 — non placet, 2 — nieważne. Kard. Cicognani przedstawia schemat o ekumenizmie. Arcbp Martin referuje treść trzech pierwszych rozdziałów tego schematu. Następnie toczy się dyskusja nad całością schematu. Schemat o ekumenizmie jest rezultatem połączenia trzech tekstów, które były opracowane pod tym kątem widzenia przez komisje przygotowawcze: pierwszy tekst był opracowany przez *Komisję teologiczną*, drugi — przez *Komisję dla spraw Kościołów Wschodnich*, trzeci „o ekumenizmie katolickim” przez *Sekretariat dla Jedności*. Pierwszego grudnia ubiegłego roku Ojcowie zdecydowali połączyć te teksty w jeden schemat, prze-

pracowany na nowo, zawiera obecnie pięć rozdziałów, z których trzy pierwsze zostały zatwierdzone przez *Komisję koordynacyjną* i przesłane Ojcom Soborowym w czerwcu 1963 roku. Czwarty rozdział tego schematu traktuje o postawie Kościoła wobec Żydów i został doręczony Ojcom 8 listopada br. Tekst piątego rozdziału, o wolności religii, był rozdany Ojcom Soboru jeszcze później. W dyskusji zabierają głos: Em. Em. Tappouni (patriarcha syryjski), Ruffini (Italia), De Arriba y Castro (Hiszpania), Bueno y Monreal (Hiszpania), Ritter (St. Zjednoczone), Quintero (Wenezuela), Tatsuo Doi (Japonia), Patriarcha Stefan I Sidarous (Kopt) i patriarcha Maximos IV (Grecko-melchita).

- 19 listopada.** — Siedemdziesiąta Kongregacja generalna. Kard. Bea przedstawia rozdział IV schematu o ekumenizmie, poświęcony Żydom. Bp de Smedt (Belgia) referuje rozdział V, tegoż schematu, odnośnie wolności religijnej. Dyskusja toczy się nad całością schematu o ekumenizmie. Przemówienia na ten temat wygłaszają: Em. Em. Léger (Kanada), Koenig (Austria), Rugambwa (Tanganyka); patriarcha Gori (łaciński, Jeruzalem), patriarcha XVI Bata-nian (Armeńczyk); EE. Garrone (Francja), Elchinger (Francja), de Provençères (Francja), Mc Quaid (Irlandia).
- 20 listopada.** — Siedemdziesiąta pierwsza Kongregacja generalna. W głosowaniu nad rozdziałem II (Ofiara Mszy św.) schematu liturgicznego wynik był następujący: 2.112 głosów — za; 40 — przeciw. Następuje dalszy ciąg dyskusji nad całością schematu o ekumenizmie. Przemówienia wygłaszają: kard. Bacci (Kuria), EE. Jelmini (Szwajcaria), Sapelak (dla Ukraińców w Argentynie), Morcillo (Hiszpania), Heenan (Anglia), Weber (Francja), Mendez Arceo (Meksyk), Chapard — Lallier (Dagomej), Jacq (Wietnam), Ferreira (Portugalia), Uriarte (Peru).
- 21 listopada.** — Siedemdziesiąta druga Kongregacja generalna. Ostateczne głosowanie nad rozdziałem III (Sakramenty i Sakramentalia) schematu liturgicznego. Otwarcie dyskusji na temat rozdziału I schematu ekumenicznego. A propos zabierają głos: EE. Flores (Hiszpania) Florit (Italia), Arambaru (Argentyna), Hervas (Hiszpania), Ziade (Maronita), Hamvas (Węgry), Hoepfner (Niemcy), Nicodemo (Italia), Carli (Italia), Talamas (Meksyk), Volk (Niemcy), Abed (Maronita).
- 22 listopada.** — Siedemdziesiąta trzecia Kongregacja generalna. Sobór zatwierdza konstytucję o liturgii 2.158 głosami, przeciw 19 głosom i 1 — nieważnym. Jest to więc pierwszy tekst ostatecznie uchwalony i zaaprobowany przez Sobór. W dalszym ciągu debaty wygłoszone zostały nowe przemówienia na temat schematu ekumenicznego w ogólności przez następujących mówców: EE. de Viega Continho (India), Pont y Gol (Hiszpania), Makarakisa

(Burundi), Mazura (Polska), Huyghe (Francja), Romero (Hiszpania), Jaeger (Niemcy), Flusin (Francja), Chang (Chiny).

- 25 listopada.** — Siedemdziesiąta czwarta Kongregacja generalna. Definitywne głosowanie nad całością schematu o społecznych środkach rozpowszechniania myśli ludzkiej: 1598 głosów za, 503 — przeciw, 1 — nieważny. Zakończenie dyskusji nad rozdziałem I schematu o ekumeniźmie i rozpoczęcie debaty nad rozdziałem drugim tegoż schematu. W dyskusji nad rozdziałem I zabierają głos: Em. Em. Léger (Kanada), Ritter (St. Zjednoczone) i Bea (Kuria), EE. Guano (Italia), Tawil (melchicki, Syria), W. O. Fernandez (dominikanin), Gahamani (Ruanda), Pangrazio (Italia), Canesti (Italia), Granados (Hiszpania). — W debacie nad rozdziałem II przemawiają: kard. Bueno y Monreal (Hiszpania), EE. Darmancier, Margiotta (Italia), Desmazières (Francja) i Martin (N. Kaledonia).
- 26 listopada.** — Siedemdziesiąta piąta Kongregacja generalna. Dalszy ciąg dyskusji na temat rozdziału II schematu o ekumeniźmie. Przemawiają w dyskusji: Em. Em. Gracias (India) i Silva Henriquez (Chile); EE. Gori (Jordania), Conway (Irlandia), Klepacz (Polska), Cardoso (Portugalia), Gay (Francja), Farh (melchicki, Tripolitania), Sanchez (Meksyk), Hengesbach (Niemcy), Himmer (Belgia). — Powrót do dyskusji na temat rozdziału I schematu o ekumeniźmie. Przemawiają: EE. Manek (w imieniu biskupów Indonezji), Moralejo (Hiszpania), W. O. Kleiner (cysters), Compagnone (Italia), Zoa (Kamerun) i Leven (St. Zjednoczone).
- 27 listopada.** — Siedemdziesiąta szósta Kongregacja generalna. Koniec dyskusji nad rozdziałem II schematu o ekumeniźmie i rozpoczęcie debaty nad rozdziałem III. W dyskusji nad rozdz. II zabierają głos: EE. Nuer (koptyjski, Egipt), Enrique (Hiszpania), Tomasek (Czechosłowacja), Necsey (Czechosłowacja), Baldassari (Italia) i Schmidtt (Francja). Na temat rozdziału III przemawiają: kard. Bacci (Kuria), patriarcha Maximos IV (grecko-melchicki); EE. Collin (Francja), Jenny (Francja), Jubany (Hiszpania), Ghattas (koptyjski, Egipt), Mason (Sudan), Gouyon (Francja), Baraniak (Polska) i Dwyer (W. Bretania).
- 28 listopada.** — Siedemdziesiąta siódma Kongregacja generalna. Zgodnie z decyzją Pawła VI, z dnia 21 listopada, o poszerzeniu składu Komisji Soborowych, dokonano wyboru nowych członków. W dalszej dyskusji nad rozdziałem III schematu o ekumeniźmie zabierają głos: kard. Frings (Niemcy), patriarcha Meouchi (maronicki); EE. Blanchet (Francja), Lebrun (Francja), Munoz Duque (Kolumbia), Thiandoum (Senegal), Reyez (Filipiny), Fares (Italia), Amadouni (armeński, Francja), Shoemaker (Indonezja), Cappucci (bazylianin, Liban), Pildain (Hiszpania), Pinera Carvalo (Chile), Gol-

land Trindade (Brazylia), Seper (Jugosławia), Malanchuk (Ukrainiec, Francja), Morcillo (Hiszpania).

29 listopada. — Siedemdziesiąta ósma Kongregacja generalna. Arcbp Felici ogłasza, że trzecia sesja Soboru odbędzie się prawdopodobnie pomiędzy 14 września i 20 listopada 1964 r.

Projekt orędzia Soboru do księży katolickich na całym świecie, został doręczony Ojcom do wglądu.

W dalszej dyskusji nad rozdziałem III schematu o ekumenizmie zabierają głos: kard. Quiroga y Palacios (Hiszpania), EE. Franic (Jugosławia), Rupp (Monaco), Dib (maronicki, Egipt), Zoghby (melchicki, Egipt), Skandar (koptyjski, Egipt), W. O. Hage (bazylianin), Nicodemo (Italia), Goody (Australia), Helmsing (St. Zjednoczone) i Souto (Hiszpania).

2 grudnia. — Siedemdziesiąta dziewiąta Kongregacja generalna. Ojcowie Soboru odraczają wysłanie orędzia do kapłanów katolickich ze względu na niedostateczne jego opracowanie. Koniec dyskusji nad rozdziałem III schematu o ekumenizmie. Kard. Bea precyzuje rozdział IV (O stosunku Kościoła do Żydów) oraz rozdział V (O wolności religii), a bp Hengsbach przedstawia sprawozdanie z prac *Komisji dla spraw apostołatu świeckich*. W dyskusji zabierają głos: Em. Ruffini (Italia), EE. Green (Unia Połudn.-Afrykańska), Muldoon (Australia), Dom Butler (benedyktyn, W. Brytania), Tangalathil (malankarski, India), Hermaniuk (Ukrainiec, Kanada), Tomasek (Czechosłowacja), Hayek (armeński, Syria), Ziade (maronicki, Liban), Costanini (Italia) i D'Mello (India).

3 grudnia. — Uroczystość, w obecności papieża Pawła VI, 400-nej rocznicy zamknięcia Soboru Trydenckiego, z przemówieniem kard. Urbani (Italia). Jean Guitton, audytor świecki Soboru, wygłasza przemówienie w auli Soborowej na temat ekumenizmu, a Vittorino Veronese na temat apostołatu świeckich. Zostaje odczytane Motu Proprio Pawła VI „Pastorale munus”, które poszerza dotychczasowe uprawnienia biskupów.

4 grudnia. — Uroczysta sesja publiczna zamykająca drugą sesję Soboru. Definitywne przyjęcie przez Sobór schematu liturgicznego: 2147 głosami przeciw 4 oraz schematu o społecznych środkach rozpowszechnianiu myśli ludzkiej: 1960 głosami przeciw 164. Na zakończenie przemawia papież Paweł VI, który zatwierdza obydwa schematy i promulguje konstytucję o liturgii i dekret o społecznych środkach rozpowszechniania myśli ludzkiej. W przemówieniu papież oznajmia o swoim zamiarze udania się w styczniu 1964 r. do Ziemi Świętej.

Ks. Stefan Sołtyszewski